

А. І. Литвиненко,
кандидатка мистецтвознавства, доцентка,
доцентка кафедри культурології,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
ORCID ID: 0000-0002-8572-4774

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ДУХОВНІ КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ У ВИКЛИКАХ СУЧАСНОСТІ

Сучасне українське суспільство потребує системної підтримки на шляху розбудови власної духовності. Серед найбільших загроз сьогодення, що постали в епоху глобалізації, – втрата духовних орієнтирів, нівелювання особистісних і загальнолюдських культурних цінностей. Шляхом збереження національної ідентичності на всіх рівнях суспільного буття є відродження національної пам'яті, пошанування та розвиток національних культурних традицій.

Духовна культура українського народу невід'ємна від його історії. Початок ХХ століття був одним із найдраматичніших її періодів, що поєднав у собі високі здобутки національного культурного відродження з наслідками жорстокої, холоднокровної розправи над його творцями і учасниками наприкінці 1920–1930-х рр. [3]. Мистецькі надбання величезної плеяди тогочасних українських композиторів, диригентів, виконавців-солістів, поетів, художників, музикознавців, фольклористів, театральних діячів тощо мають стати джерелом духовності нашого сьогодення.

Серед пам'ятних дат 2021 року, що заплановано відзначити в Україні на державному рівні – 100-річчя з дня утворення Всеукраїнського музичного товариства імені Миколи Леонтовича [1]. Назва Товариства була затверджена 26 лютого 1922 року колегією Головополітосвіти у Харкові, проте свою діяльність організація розпочала в Києві 1921 року як Всеукраїнський комітет пам'яті Миколи Леонтовича, після трагічної загибелі композитора – його зумисного вбивства.

Робота Товариства розгорталася насамперед у музичній і музейній сферах, згодом додалися композиторська, хорова, перекладацька та видавнича діяльність. Менше ніж за рік по всій Україні постали численні філії Товариства: до участі в роботі долучилися близько двохсот митців, було зареєстровано понад тисячу музичних організацій і об'єднань, налагоджувалися плідні контакти з діячами культури Західної України, представниками

діаспори, музикантами із-за кордону. З ініціативи організації відкривалися навчальні студії, школи, засновувалися хорові й мистецькі колективи. Члени Товариства вели насичену просвітницьку роботу стосовно пропаганди українського та світового музичного мистецтва серед народу доводячи, що «українська музика є самобутньою національною гілкою європейського музичного дерева» [2, с. 482]. Важливим фактом у роботі організації було заснування й видання українського часопису «Музика» (журнал виходив до середини 1930-х років із невеликими перервами та змінами у назві).

Із самого початку Товариство ім. М. Д. Леонтовича потерпало від ідеологічного тиску з боку партійних урядовців. Задля власного прикриття організатори вимушено висунули ідеологічну декларацію «Жовтень у музику» (1924) з відомим гаслом «Музика масам». Навіть після вимушеної реорганізації (у лютому 1928 р. Товариство ім. М. Д. Леонтовича було реорганізовано у Всеукраїнське товариство революційних музик (ВУТОРМ)), його учасники не припиняли активної діяльності. Не вдалося ліквідувати здобутки українських митців навіть після найжорстокіших репресій 1932–1938 рр.

Нині спадщина українських митців активно відроджується. Величезний внесок у цьому напрямку здійснюють українські музикознавці, композитори, виконавці, громадські діячі, видавці, аматори. Їхніми силами в Україні і за кордоном організуються наукові зібрання, конференції, фестивалі, концерти, форуми, під час яких популяризується спадщина діячів українського національно-культурного відродження, реалізуються проекти з видання раніше невідомих і недосліджених творів українських композиторів (П. Козицького, С. Чавдарова, М. Вериківського, Я. Степового, Я. Яциневича, П. Демущького, М. Гайдая, Г. Давидовського – серія «Духовна музика Розстріляного відродження»), постає із забуття історія українських хорових колективів (інтернет-проект «Шляхами мандрівної капели. Розстріляні голоси») тощо.

Дослідження мистецької спадщини українського національно-культурного відродження перших десятиліть ХХ століття має важливе загальнодержавне значення, оскільки спонукає до осмислення духовного поступу українського народу, сприяє очищенню історичної пам'яті від ідеологічно викривлених інтерпретацій, є показником рівня сформованості національної самосвідомості й духовності сучасних українців.

Список використаних джерел

1. Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2021 році: [Постанова Верховної Ради України № 1092-IX від 16.12.2020 р.]. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-20#Text> (дата звернення: 23.04.2021).

2. Корній Л. П., Стота Б. О. Історія української музичної культури: підручник для студентів вищих навчальних закладів / До 100-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. 736 с.

3. Литвиненко А. І. Митець у тоталітарному режимі (лабіринтами професійної долі Володимира Кабачка). *Молодий вчений*. Херсон, 2016. №11 (38). С. 275–278.

Ю. С. Макарець,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри української мови,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
ORCID ID: 0000-0001-5372-5820

НАЦІОНАЛЬНА МОВА Й НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В УКРАЇНІ

Попри потужні глобалізаційні процеси основною геополітичною одилицею залишається національна держава. Вона виявила найбільшу стійкість як форма самоорганізації, самовизначення й самовираження нації. Хоча з останніх десятиліть ХХ ст. все гучніше лунають заяви про поступовий відхід цього поняття, приклади СРСР та Югославії підтверджують нежиттєздатність ідеї формування наднаціональних політичних утворень, а події кінця 2019–2021 рр. ХХІ ст., зокрема брексіт та тимчасове закриття кордонів держав-членів ЄС через COVID-19, показали, що й розчинення кордонів національних держав у економіко-політичних союзах не відбувається. Єдність людей на основі спільних цінностей, мови, культури та традицій залишається достатньо стійкою, з одного боку, для протидії зовнішнім загрозам, з іншого – для спільного неконфліктного проживання на певній території, тобто може утворити суверенну державу. Це пов'язано з природою національного зв'язку, заснованого на національній ідеї: емотивно-вольовій, духовно-екзистенційній, тобто ірраціональній, через що їй важко опиратися чи її знищити. Тому молоді національні держави починають з чіткого визначення своїх кордонів, зокрема й культурних та мовних: Ізраїль надав офіційний статус івритові, який ще наприкінці ХІХ ст. був мертвою мовою; Чорногорія, де, як вважали, говорять сербською, визначила в конституції офіційною мовою чорногорську, стандарт якої ще розробляли, але це мало